

Müzik Kültürü

Editörler:

Alaattin CANBAY • Zeki NACAĞCI

5. Baskı

Editörler: Prof. Dr. Alaattin CANBAY - Prof. Dr. Zeki NACAĞCI

MÜZİK KÜLTÜRÜ

ISBN 978-605-364-513-9

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Ekim 2013, Ankara

5. Baskı: Kasım 2022, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Kapak Fotoğrafı: Alaattin Canbay (Saung Kauk Harp-Burma, Metropolitan Museum, New York, ABD)

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Müzik Kültürü, insanların müzik sanatı adına yaptıkları, yaşadıkları ve geleceğe aktardıkları tüm müzikal değerlerin bütünü olarak, sanat ve kültür tarihinde önemli yere sahip bir olgudur. Kendi sesini veya çevresindeki nesnelere çıkan sesi fark eden ve müzikal bir değer olarak önemseyen insan, bir süre sonra bu sesleri kültürel değerleri ve alışkanlıklarıyla harmanlayarak, estetik ölçütlere göre işler ve çevresindeki diğer insanlara sunar. Toplumsal beğeniler ve sestən alınan “haz” geliştikçe sesin müziğe dönüşme süreci, müziğin de insanlar üzerindeki yansıması farklı anlamlarda karşılığını bulur. Böylece; değişen sosyal ve kültürel yaşam içinde müzik yapma ve dinleme alışkanlıkları toplumların müzikal yaşamlarını değiştirir. Sürekli olarak ve ileriye doğru yaşanan bu değişim kültür kavramı içinde kendini yenileyerek devam eder.

Kültürel, sosyal ve felsefi boyutuyla müzik; insanlığın ürettiği, kültür kavramı içinde tanımlanabilecek güzel sanatların her zaman önemli bir boyutunu oluşturmuştur. Zamanın dinamikleri ile yaşamın her alanında yer almış olması, müziğin insanlık tarihi ile eşzamanlı bir biçimde gelişerek günümüze kadar gelmesini sağlamış, toplumsal bir değer olarak kültür kavramının önemli bir boyutunu oluşturmuştur. Kendi iç sesini ve ritmini, yaşadığı evrenle uyumlamaya çalışan insan, gerçekleştirdiği hemen hemen bütün toplumsal eylemlerde müziğin vazgeçilmez çekiciliğinden yararlanmış, adeta müzikle bir bütün olmuştur. Doğayla bütünleşmeye çalışan insanın yine doğanın kendine sunduğu olanaklarla müzik yapması, yalnızlığını sesi ve çalgısıyla gidermesi, coşkusu ve heyecanını şarkılarıyla haykırması, sevinci ve acılarını müzikle ifade etmesi, insanı hem rahatlatmış hem de çevresiyle daha kolay bir iletişim içine girmesini sağlamıştır. Böylece kendini gerçekleştirme yolunda insan; yepyeni bir dil oluşturarak tüm insani değerlerini en kolay ve etkili biçimde kuşaktan kuşağa aktarmıştır.

Müzik Kültürü böyle bir sürecin doğal ürünü olarak başlar ve devam eder. Zamanın içinden bu yollarla süzülerek gelen bu müzikal eylem, davranış ve düşünceler toplumların müzik kimliğini oluşturur. Genellikle sonraki kuşaklara aktarılan müzikal birikimler tüm bu deneyimin ve süzgeçten geçen ürünlerin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

“Müzik” ile “kültür” kavramları ve bu kavramların tanımı, içerdiği sosyo-kültürel anlamlarla çağlar boyunca düşünürlerin ve bilim insanlarının sürekli olarak üzerinde önemle durdukları kavramlar olmuştur. Bu iki kavramın bir araya gelmesiyle oluşan “Müzik Kültürü”nü tanımlamak ve bütün ayrıntılarıyla okuyuculara aktarmak oldukça zorlu bir süreçtir. Bu nedenle, tarih öncesi devirlerde başlayıp, zaman içerisinde öğrenilen, aktarılan, değişen, bazen soyut bazen de somut toplumsal olayları açıklayan, disiplinler arası birçok bilim dalı ürün ve sonuçlarının bileşkesi niteliğinde olan birçok kavramın müzik temelinde açıklanması, çeşitli bölümler adı altında bu kitapta okuyuculara sunulmuştur.

Kitapta yer alan on bölüm genel bir bakış açısıyla, birbiriyle iç-içe geçmiş ve müzik kültürü bağlamında değerlendirildiğinde bir arada düşünülmesi gereken konulardan oluşmaktadır.

Müzik alanında öğrenim gören bireyler yanında, müziğe ilgi duyan okuyucuların da temel konularda bilgi edinmesi amacıyla sistematik bir sıralama öngörülerek hazırlanan bu kitapta, yazarların kendi bakış açıları ve akademik deneyimleri ile sundukları bölümleri birbirinden bağımsız olarak da değerlendirmek mümkündür. “İnsan-Kültür-Müzik”, “Müziğin Gücü”, “Ses”, “Çalgılar”, “Orkestra ve Oda Müziği”, “Cumhuriyet’e Geçiş ve Cumhuriyet Dönemi”, “Türkiye’deki Müzik Türleri ve Gelişimleri”, “Müzik Estetiği”, “Film Müziği” ve “Müzik Teorisi” bölümlerinden oluşan kitap, gelişiminin ilk evrelerinden başlayarak müzik kültürünün temel konu başlıklarını açıklamaya çalışmaktadır. Kitabın birinci bölümünde insanın toplumsal ve sosyal bir varlık oluş süreci irdelenmiştir. Sonraki bölümde Müziğin bireysel ve toplumsal etkileri ile insan sesinin ve çalgıların oluşumu-gelişimi ve kullanımı açıklanmakta daha sonra resimli örnekler ve tarihsel açıklamalarla detaylandırılarak orkestra ve toplu çalma etkinliğine geçilmekte aynı zamanda, müziği üreten (besteci-kompozitör), yapan (çalan-çalıcı) ve dinleyen (dinleyici) insanların, müzikal süreç içinde göstermeleri gereken tutum ve davranışlar ele alınmaktadır. Kitabın diğer bölümlerinde ülkemizdeki müzik okuyucularının ve öğrencilerinin beklentileri doğrultusunda, Cumhuriyet dönemine geçiş süreci ve Cumhuriyet dönemi olarak adlandırılan süreç içinde yaşanan gelişmelere ana hatlarıyla yer verilerek Türkiye’deki müzik kurumlarının yapı ve gelişimi açıklanmaktadır. Bir anlamda bu konuyla ilişkili olan Türkiye’deki Müzik Türleri ve Gelişimlerinin ise tanımsal tartışmalara girilmeden, en kolay anlaşılır biçimde açıklanmasına özen gösterilmiştir. Estetik kavramının müzikal olarak tanımı, müzikte “güzel” sorunsalı ve “müzikal algı” kavramları da müzik estetiği boyutu ile ele alınmıştır. Yirminci yüzyılda giderek yaşamın her alanını kaplayan görsel medyada müziğin kullanımına ise Film Müziği bölümünde yer verilmektedir. Ayrıca kitabın son bölümünde yer alan Müzik Teorisi konu başlığıyla, müzikteki temel kavramlar, tanımlar ve açıklamalar kısa ve özet bir hatırlatma niteliğinde okuyuculara sunulmuştur.

Sosyo-kültürel boyutu, konu zenginliği ve ayrıntıları düşünüldüğünde, Müzik kültürü kavramının tek bir kitaba sığmayacak kadar zengin ve çok bileşenli olması, konunun genel hatlarıyla açıklanması ve aktarılması gereğini zorunlu kılmaktadır.

Müzik Kültürü kitabı bu amaçla, müzikseverler ve müzik insanları ile engin müzik deryası içinde birkaç damlayı paylaşmak adına bölüm yazarlarının yoğun bir emekle hazırladıkları ve değerli okuyucularımıza sundukları bir çalışma niteliğindedir. Kitabın, okuyucularımızın eleştiri ve önerileri doğrultusunda, yeni konular ve içeriklerle hazırlanabilecek çalışmalara yön vermesi bizleri mutlu edecektir. Müzik dostlarımızın ilgi ve keyifle okumalarını diler, fikir, hazırlık, basım ve yayın aşamasında emeği geçenlere içtenlikle teşekkür ederiz.

Zeki NACAĞCI – Alaattin CANBAY

Burdur – Çanakkale, 2022

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

1. Bölüm

Prof. Dr. Zeki NACAĞCI

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ORCID No: 0000-0003-0791-4641

2. Bölüm

Prof. Dr. M. Kayhan KURTULDU

Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi

ORCID No: 0000-0003-0064-9144

3. Bölüm

Prof. Dr. Ebru TEMİZ

Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ORCID No: 0000-0003-2256-2322

4. Bölüm

Öğr. Gör. Barış KARABULUT

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Devlet Konservatuvarı

ORCID No: 0000-0002-8881-2219

5. Bölüm

Prof. Dr. Ahmet Serkan ECE

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ORCID No: 0000-0002-1369-5812

6. Bölüm

Prof. Dr. Esra DALKIRAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ORCID No: 0000-0002-0576-6262

7. Bölüm

Prof. Dr. Alaattin CANBAY

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ORCID No: 0000-0002-9890-6905

8. Bölüm

Prof. Dr. Alaattin CANBAY

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ORCID No: 0000-0002-9890-6905

9. Bölüm

Prof. Dr. Zeki NACAĞCI

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ORCID No: 0000-0003-0791-4641

10. Bölüm

Prof. Dr. Turan SAĞER

Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi

ORCID No: 0000-0002-1059-678X

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v
İçindekiler.....	vii

BÖLÜM I

İNSAN - KÜLTÜR - MÜZİK (Varoluştan Müzik Kültürüne)

İnsan – Kültür - Müzik (Varoluştan Müzik Kültürüne).....	3
İnsan.....	3
Paleolitik Evre	4
Neolitik Dönem	17
Kültür	19
Müzik	21
Müziğin Doğuşu Üzerine Teoremler	22
Müzik Kültürü.....	26
Kaynakça.....	29

BÖLÜM II

MÜZİĞİN GÜCÜ

Müziğin Gücü.....	35
Müziğin Canlı ve Cansız Varlıklar Üzerindeki Etkileri.....	37
Müziğin Bireyler Üzerindeki Etkileri.....	37
Müziğin Toplumsal Etkileri.....	43
Müziğin Bitkiler ve Hayvanlar Üzerindeki Etkileri	48
Kaynakça.....	55

BÖLÜM III**SES**

Ses.....	59
Ses Nedir?	59
Ses Nasıl Meydana Gelir?	60
Sesin Özellikleri Nelerdir?.....	64
İnsan Sesi ve Müzik.....	70
Kaynakça.....	79

BÖLÜM IV**ÇALGILAR**

Çalgılar.....	83
Çalgıların Kısa Tarihi.....	84
Mezopotamya.....	85
Mısır	86
Hint	87
Çin	88
Antik Yunan ve Roma	89
Türkler ve Ortadoğu.....	90
Avrupa.....	92
Çalgıları Tanımak.....	94
Yaylı Çalgılar	95
Yaylı Çalgılarda Ses Genişlikleri.....	98
Üflemeli Çalgılar.....	99
Tahta Üflemeliler	99
Bakır Üflemeliler.....	103
Vurmalı Çalgılar	106
Klavyeli Çalgılar.....	108
Telli Çalgılar	111
Türk Müziği Çalgıları	112

Türk Müziği Yaylı Çalgıları	113
Türk Müziği Üflemeli Çalgıları.....	114
Türk Müziği Vurmalı Çalgıları	115
Türk Müziği Telli Çalgıları	117
Kaynakça.....	120

BÖLÜM V

ORKESTRA VE ODA MÜZİĞİ (Tarihi/Çalgıları/Grupları/Disiplini)

Orkestra ve Oda Müziği (Tarihi/ Çalgıları/ Grupları/ Disiplini)	125
Orkestra	125
Orkestranın Tarihsel Süreç İçindeki Gelişimi	126
Oda Müziği.....	126
Oda Müziğinden Orkestraya.....	127
Barok Orkestra	128
Klâsik Orkestra	132
19. Yüzyılda Orkestra.....	136
Modern Orkestra	139
Orkestrada Çalgılar	142
Oda Müziği Türleri.....	143
Hangi Çalgılarla Oda Müziği Yapabilirim?.....	148
Orkestra Çalışmalarında Görev Dağılımları ve Kurallar	150
Orkestralarda İdari Yapılanma	152
Türkiyedeki Oda Müziği Grupları ve Senfoni Orkestraları.....	153
“Trio”(Üçlü) ler	154
“Kuartet” (Dörtlü) ler.....	154
“Kentet” (Beşli) ler.....	155
“Oda Orkestraları”	155
“Gençlik Orkestraları”	156
“Senfonik Orkestralar”	157
“Opera / Bale Orkestraları”	157

Müzikte Çalma-Söyleme ve Dinleme Kültürü	158
Şarkı Söylemek.....	159
Çalgı Çalmak.....	161
Müzik Dinlemek.....	164
Kaynakça.....	169

BÖLÜM VI

CUMHURİYETE GEÇİŞ VE CUMHURİYET DÖNEMİ MÜZİK YAKLAŞIMLARI

Cumhuriyet'e Geçiş ve Cumhuriyet Dönemi Müzik Yaklaşımları	173
Cumhuriyet Öncesi Yaşanan Gelişmeler.....	173
Nizâm-ı Cedîd ve Boru Trampet Takımı.....	174
Muzika-i Hümayun	174
Dârül Elhan	175
Müziğin Ders Olarak Okullara Girmesi.....	176
Müzik Alanındaki Diğer Gelişmeler.....	176
Cumhuriyet Dönemi Müzik Politikaları	178
Türk Bestecileri	178
Türk Beşleri	178
İkinci ve Üçüncü Kuşak Besteciler.....	180
Derleme Çalışmaları	182
Yabancı Uzmanlar ve Kurumsallaşma	183
Harika Çocuklar Yasası (1948)	184
Cumhuriyet Dönemi Müzik Kurum ve Kuruluşları.....	185
Riyaset-i Cumhur Mûsiki Heyeti	186
Musiki Muallim Mektebi.....	186
İstanbul Konservatuvarı (1925).....	186
Ankara Devlet Konservatuvarı (1936).....	187
Askeri Müzik Okulu (1939)	187
Köy Enstitüleri (1940).....	188
Ankara Devlet Opera ve Balesi (1948)	188
TRT Çok Sesli Korusu (1970).....	188

Türk Müsíkisi Devlet Konservatuvarı (1975)	188
Güzel Sanatlar Fakóltesi Müzik Bilimleri Bölümü.....	189
Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri (1989).....	189
Diğer Kurumlar	189
Halk Evleri (Güzel Sanatlar Şubeleri)	190
Dernek, Cemiyet ve Vakıflar	191
Atatürk ve Müzik.....	191
Kaynakça.....	194

BÖLÜM VII

TÜRKİYE'DEKİ MÜZİK TÜRLERİ VE GELİŞİMLERİ

Türkiye'deki Müzik Türleri ve Gelişimleri.....	199
Türkiye'deki Müzik Türleri	200
Türk Halk Müziği	202
Türk Sanat Müziği	204
Askerî Müzik.....	206
Mehter Müziği.....	207
Bando Müziği.....	208
Popüler Müzikler	209
a. Türk Pop Müziği	210
b. Türk Rock Müziği.....	211
c. Arabesk Müzik	213
d. Protest Pop	215
e. Türkiye'de Caz Müzik.....	217
Klâsik Müzik	220
a. Klâsik Batı Müziği	220
b. Çok Sesli Türk Müziği.....	222
Dinî Müzik	224
a. Cami Müziği.....	224
b. Tekke/Tasavvuf Müziği	225
Kaynakça.....	226

BÖLÜM VIII MÜZİK ESTETİĞİ

Müzik Estetiği	231
Estetik.....	232
Güzel Kavramı	234
Sanatsal Algı, Müziksel Alımlama-Özümseme	238
Müzik Estetiği	242
Antik Yunan Düşüncesinde Müzik.....	244
Ortaçağ Müzik Kuramı ve Rönesans	248
Klasisizm ve Değişimin Başlangıcı.....	250
Romantik Dönem Müzik Estetiğinde Başlıca Unsurlar	252
Tonaliteden Kopuş, Atonalite ve Yirminci Yüzyıl	262
Sonuç.....	268
Kaynakça.....	270

BÖLÜM IX FİLM MÜZİĞİ

Film Müziği	273
Tarihçe	277
Sessiz Sinema Dönemi (1895-1927).....	277
Sesli Sinemanın Doğuşu	286
Altın Çağ (1933-1949)	289
Gümüş Çağ (1950-...).....	292
Film Müzikleri Nasıl Yapılır?	298
Kaynakça.....	301

BÖLÜM X

MÜZİK TEORİSİ

Müzik Teorisi	305
Müzikte Kullanılan Ana İşaretler	305
Süre Uzunluğunda Yardımcı İşaretler.....	306
Ritim.....	309
İfadelendirme İşaretleri	313
Süslemeler.....	314
Anahtarlar	316
Ses Değiştirici İşaretler	317
Aralık	318
Dizi	319
Hareket Terimleri	323
Nüans Terimleri.....	324
Anlatım Terimleri.....	325
Müzikte Söz – Ezgi Uyumunu (Prozodi).....	325
Kaynakça.....	329

1. BÖLÜM

İNSAN - KÜLTÜR - MÜZİK **(Varoluştan Müzik Kültürüne)**